

معرفی برنامه مخصوص سازمان جهانی بهداشت برای تحقیق و آموزش در زمینه بیماریهای گرمسیری

دکتر ابوالحسن ندیم *

خلاصه:

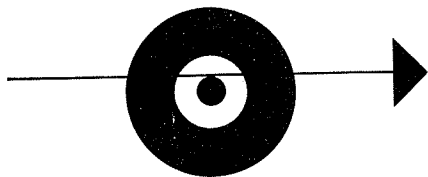
اخیراً "در سازمان جهانی بهداشت برنامه مخصوصی برای تحقیق و مبارزه با بیماریهای گرمسیری شروع بکار کرده است که هدف اصلی آن پیدا کردن طرق جدید و مؤثر برای مبارزه با این بیماریها و آماده کردن کشورهای گرمسیری برای مقابله با این بیماریها توسط منابع انسانی و فنی خودشان میباشد، چون سازمان جهانی بهداشت مایل است کلیه سازمانهای آموزشی تحقیقاتی و فرد فرد متخصصین علاقمند از وجود چنین برنامه‌ای آگاه شوند در این مقاله مختصراً "به معرفی فعالیتهای برنامه مخصوص سازمان جهانی بهداشت اقدام شده است.

مقدمه:

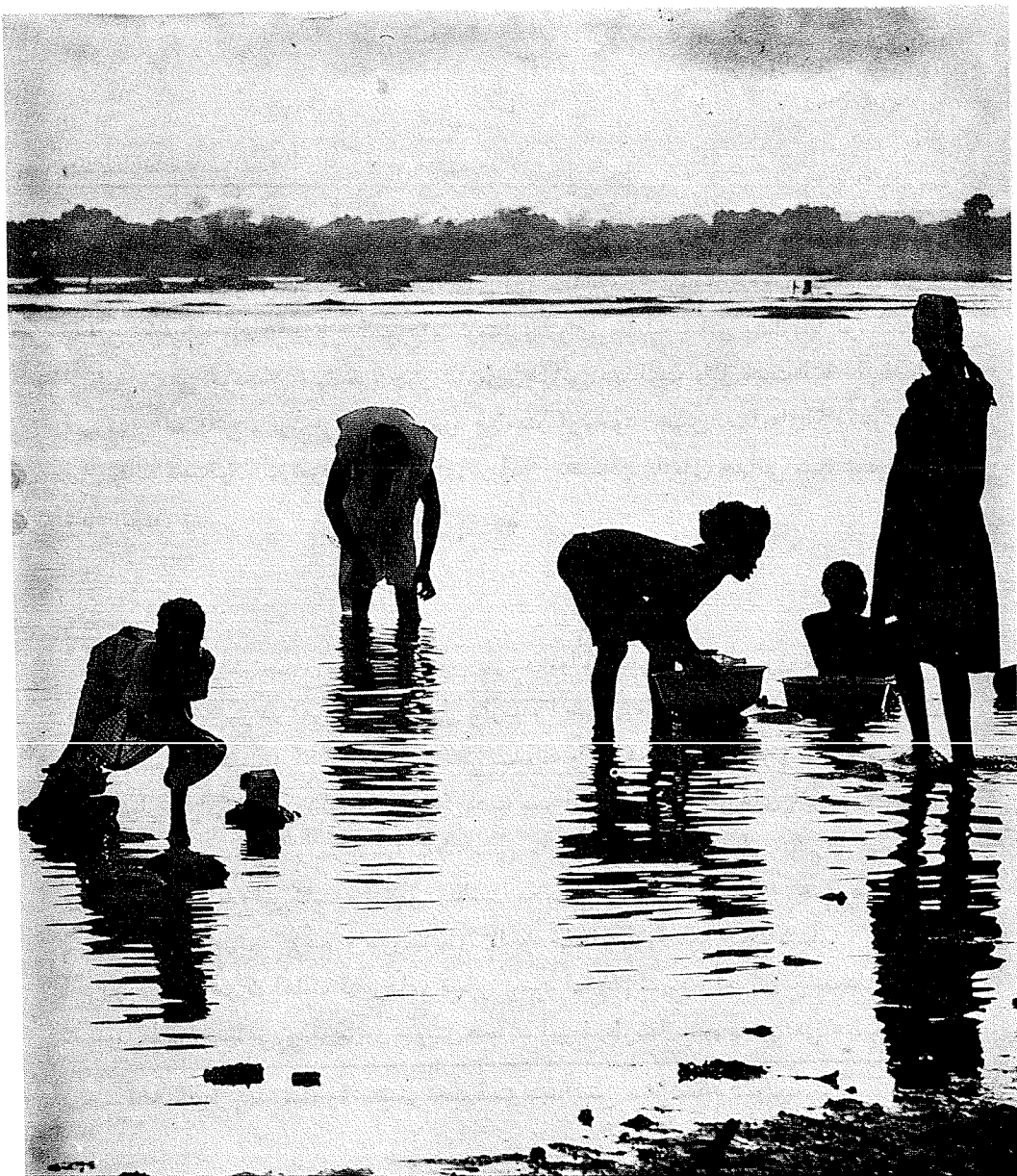
امروزه در سراسر جهان صدها میلیون نفر به انواع بیماریهای گرمسیری مبتلا هستند و صدها میلیون دیگر در معرض ابتلاء قرار دارند، اغلب بیماریهای گرمسیری، بیماریهای مزمن و طولانی هستند که گاه به مرگ منجر میشوند و گاه شخص را رنجور و علیل میکنند، این بیماریها از زمان کودکی و در تمام مدت عمر افراد جوامع کشورهای آلوده را مبتلا میسازند و در نتیجه این بیماریها گاه هستی جامعه مورد تهدید قرار میگیرد، چون با رنجور شدن جامعه امر کشت و زرع و برداشت محصول مختل میشود و گاه وجود همین بیماریها سبب میشود مردم، سرزمینهای بالقوه حاصلخیز را بکلی ترک کنند.

در عصر حاضر که اغلب کشورهای جهان دست اندرکار تهیه و اجرای برنامه‌هایی برای بهبود وضع اجتماعی و اقتصادی خویش هستند این بیماریها بصورت موانعی عظیم خود-

* - دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی - دانشگاه تهران .

برنامه مخصوص جهت تحقیق و تعلیم در باره بیماریهای گرمسیری.

نمائی میکنند چون جامعه‌ای که از حداقل سلامتی برخوردار نباشد نمیتواند ترقی کند و حتی در صورت ترقی و پیشرفت بخشی از جامعه که مبتلا به این بیماریهاست نمیتواند از این پیشرفت و ترقی بهره‌گیری نماید .

وضع موجود بیماریهای گرمسیری در جهان و نتایج ناسف بار آن چند سال پیش مورد توجه مجمع بهداشت جهانی^۱ (World Health Assembly) قرار گرفت بطوریکه نیاز به اقدام جدی در این زمینه در قطعنامه مجمع در سال ۱۹۷۴ منعکس گردید ، در پاسخ به این نیاز تعدادی از کشورهای جهان اعتباراتی در اختیار سازمان جهانی بهداشت و برنامه عمران ملل متحد U N D P قرار دادند که برنامه مخصوصی برای آموزش و تحقیق در زمینه بیماریهای گرمسیری در سراسر جهان پیاده شود و اجرای این امر بسازمان جهانی بهداشت محول گردید و به این ترتیب برنامه مخصوص از اواخر سال ۱۹۷۴ شروع بکار کرد که یکسال اول فعالیت آن بطور کلی مشتمل بر برنامه‌ریزی و اخذ تصمیم درباره سوس اقدامات و فعالیتها بود و از اواسط سال ۱۹۷۵ فعالیت خود را در زمینه‌های مختلف شروع کرد . در این نوشته که برای معرفی این برنامه مخصوص به محققین ایرانی و دست‌اندرکاران آموزش و تحقیق بیماریهای گرمسیری تهیه شده است سعی میشود هدفهای کلی و روش کار برنامه مخصوص مختصراً توضیح داده شود و زمینه‌هایی که محققین و سازمانهای آموزشی و پژوهشی کشور ما میتوانند با این برنامه مخصوص همکاری نمایند و از کمکهای فنی آن نیز برخوردار شوند با اطلاع رسانیده شود .

هدف :

برای شرح هدف برنامه مخصوص در زیر متن مقدمه‌ای که دکتر ماهرمدیرکل سازمان جهانی بهداشت و آقای مورس مدیر برنامه عمران ملل متحد مشترکاً " برای جزوه " بیماریهای گرمسیری " منتشره از طرف سازمان جهانی بهداشت نوشته‌اند آورده میشود :

"میلیونها نفر کسانی که در نواحی گرمسیری جهان زندگی میکنند از جریان کلی ترقیات اقتصادی و اجتماعی بکنار مانده‌اند ، این مردم که قربانی بار سنگین بیماری و شرایط سخت اقتصادی هستند ، قدرت انتخاب و برنامه‌ریزی برای آینده بهتر را ندارند .

امروزه مسائل مخصوص کشورهای گرمسیری بیشتر مورد توجه قرار گرفته و یکی از طرق مقابله با آنها کاری است که مشترکاً " از طرف سازمان جهانی بهداشت و برنامه عمران ملل

(- مجمع بهداشت جهانی مرکب از وزرای بهداشتی کشورهای عضو سازمان بهداشت

جهانی و مقامات این سازمان است که هر ساله در ماه مه در مقر مرکزی سازمان در ژنو تشکیل جلسه میدهد .

متحد انجام میشود شک نیست که بهداشت بخشی جدانشدنی از عمران است و عمران نیز شرط اصلی تامین منابع لازم برای بهداشت میباشد، بهداشت و عمران بطور غیرقابل تفکیک به هم مربوطند و استراتژی هر کاری که در جهت پیشرفت این دو انجام میشود بایستی بر واقعیت ذکر شده استوار باشد.

زمینه‌های وسیعی از دانش و تکنولوژی وجود دارند که در اجرای این استراتژی میتوان آن‌ها را هم‌آهنگ نموده و بکارگرفت، ساختن سدی جدید برای تامین آب جهت آبیاری و تامین برق آموزش عملی برای اجتناب از بیماری - کاربرد بهتر داروها و واکسنهای موجود ایجاد محیط بهتر اجتماعی و اقتصادی - اینها شمه‌ای از اقدامات عمرانی هستند که تغییرات لازم در جهت منابع جامعه را بوجود می‌آورند.

ولی وقتی ما تمام اقداماتی را که در جریان هستند بررسی میکنیم روشن میشود که یکی از جنبه‌های کار که اولویت زیادی دارد باندازه کافی مورد توجه قرار نگرفته است و آن این حقیقت است که وسائل تکنیکی موجود برای مبارزه با بسیاری از بیماریهای گرمسیری ناکافی و یا بی‌اثر هستند مثلاً "به کرات نشان داده شده که با حشره‌کشها و داروهای ضد مالاریا موجود قطع انتقال بیماری در بخش بزرگی از قاره افریقا امکان پذیر نیست وسائل موجود درمان و مبارزه با بسیاری از بیماریهای گرمسیری مهم دیگر مانند شیستوزومیاز - فیلاریوز - تریپانوزومیاز - جذام و لیشمانیوز در بسیاری از کشورهای گرمسیر در حد وسیع قابل کاربرد نیستند لذا باید وسائل جدیدی پیدا کرد.

سازمان جهانی بهداشت و برنامه عمران ملل متحد اخیراً اقدام به تاسیس " برنامه مخصوص برای تحقیق و آموزش در زمینه بیماریهای گرمسیری " کرده‌اند، یک شرط اصلی موفقیت این برنامه دخالت و همکاری دانشمندان برجسته و موسسات تحقیقاتی سراسر جهان است ولی شرط دیگر که بهمان اندازه اهمیت دارد دخالت و همکاری کامل خود کشورهای گرمسیری است بنحوی که خود این کشورها از طریق آموزش و تحقیق بتوانند آمادگی کامل پیدا کنند که بیماریهای موجود در کشور خود را راساً کنترل نمایند. ما خواندن این جزوه را بشما توصیه میکنیم تا از مسائل و امکانات آگاه شوید و امیدواریم شما نیز همکاری خود را برای یک برنامه کار در جهت بهبود واقعی زندگی بشر اعلام نمائید.

همانطور که در این نوشته ذکر شده برنامه مخصوص دو هدف اساسی دارد :

۱- کشف وسائل جدید یا بهبود وسائل موجود برای کنترل بیماریهای گرمسیری - سعی برنامه مخصوص بر این خواهد بود که وسائل جدیدی برای پیشگیری - تشخیص - درمان و مبارزه با بیماریهای گرمسیری پیدا کند بنحوی که این وسائل عملاً "توسط کشورهای گرمسیری قابل استفاده باشند. و برای اینکار طرق جدید باید آنچنان هزینه‌ای بخواهند که کشورهای

در حال توسعه از عهده آن برآیند و اجرای آنها نیاز به حداقل مهارت و نظارت را داشته باشد و بالاخره طوری باشند که به سهولت بتوان آنها را جزء وظایف سیستم ارائه خدمات بهداشتی و بخصوص خدمات اولیه بهداشتی کشورهای در حال توسعه قرار داد.

۲- تقویت قابلیت انجام تحقیقات و آموزش در خود کشورهای گرمسیر - در این زمینه سیاست برنامه مخصوص پشتیبانی از موسسات موجود و کمک به تاسیس موسسات جدید در کشورهای گرمسیر است بنحوی که این موسسات تدریجا " امر رهبری و نظارت بیماریهای گرمسیری موجود در کشور خویش را خود بعهده گیرند .

زمینه فعالیت و نحوه کار :

در حال حاضر " برنامه مخصوص " شش بیماری نامبرده در زیر را به ترتیب اولویت در برنامه کار خود قرار داده است .

۱- مالاریا

۲- شیستوزومیاز

۳- فیلاریوز (که انکوسرکیاز را هم شامل است)

۴- تریپانوزومیاز (شامل بیماری خواب و بیماری شاگاس)

۵- جذام

۶- لیشمانیوز

چنانچه مشاهده میشود چهار بیماری از شش بیماری ذکر شده از بیماریهای مهم بومی ایران هستند (مالاریا - شیستوزومیاز - جذام و لیشمانیوز) .

در زمینه هر کدام از این بیماریها هدف اول " برنامه مخصوص " یافتن وسائل جدید برای درمان و مبارزه است که میتواند در یکی از چهار زمینه زیر باشد : دارو - واکسن - طرق کنترل بیولوژیک ناقلین و آزمونهای تشخیصی ساده ، بنابراین در زمینه هر یک از بیماریهای فوق تحقیقات در زمینه درمان شیمیائی و پیشگیری شیمیائی - درمان ایمنولوژیک و پیشگیری ایمنولوژیک - کنترل بیولوژیک ناقلین و طرق تشخیصی بخصوص - تشخیصهای ایمنولوژیک مورد پشتیبانی " برنامه مخصوص " قرار خواهند گرفت ، پیشرفتهای جدید در علوم پایه بیولوژیک مانند ایمنولوژی - بیولوژی سلولی و بیوشیمی مورد توجه دقیق قرار خواهند گرفت تا از بین آنها راهی برای کنترل بیماری یافت شود و از کارآید میولوژیستها برای ارزشیابی کاربرد این وسائل جدید تا سرحد امکان استفاده خواهد شد .

فعالیت‌های " برنامه مخصوص " در حال حاضر در زمینه هر یک از هدفهای ذکر شده به این شرح انجام میشود :

۱- در زمینه کشف وسائل جدید ، بهبود وسائل موجود برای کنترل بیماریها، برای هر یک از بیماریهای ذکر شده در بالا " برنامه مخصوص " اقدام به تاسیس یک یا چندگروه کار علمی Scientific Working Group کرده است (عنوان مثال در مورد جذام دو گروه کار علمی SWG تاسیس شده یکی برای درمان جذام و یکی دیگر برای ایمونولوژی جذام ، در حالیکه در مورد لیشمانیوز فقط یک گروه کار علمی SWG تشکیل شده است که همه جنبهها رسیدگی میکند) این گروههای کار که از متخصصین سراسر جهان دعوت شده اند استراتژی کلی کار را تعیین میکنند و پیشنهادهای تحقیقاتی رسیده از نقاط مختلف جهان را مورد بررسی قرار میدهند و در چهارچوب بودجه تصویب شده برای هر سال پس از تعیین اولویت برای پیشنهادهای تعدادی از آنها را تصویب مینمایند . پیشنهادهای تصویب شده از جنبه های مالی و فنی از طرف برنامه مخصوص سازمان جهانی بهداشت پشتیبانی میشود .

۲- در زمینه تقویت قابلیت انجام تحقیقات فقط یک گروه تقویت تحقیقات Research Strengthening Group تشکیل شده که اعضای آن اغلب مسئولین مراکز بزرگ تحقیقاتی آموزشی بهداشتی نقاط مختلف جهان و بعضی از آنها کارشناسان تحقیقات بهداشتی هستند . این گروه امکانات تقویت یا تا در تاسیس مراکز تحقیقاتی را در نقاط مختلف جهان بررسی میکنند و مراکزی را که بالقوه مناسب تشخیص دهد بعنوان مراکز همکاری کننده با برنامه مخصوص به سازمان جهانی بهداشت پیشنهاد مینماید و امکانات مالی و فنی مورد نیاز این مراکز همکاری کننده را برای آنان فراهم میکند تا پس از مدتی خود را سا " بتوانند امر آموزش و تحقیق و نظارت بر برنامه های اجرایی کنترل بیماریهای گرمسیری موجود در کشور خود را بعهده بگیرند .

از همان ابتدای شروع کار " برنامه مخصوص " مشخص بود که نتایج کارهای این برنامه در ظرف مدت کوتاه بدست نخواهد آمد . لذا پیش بینی شده است که " برنامه مخصوص " برای مدت طولانی بیست سال و شاید هم بیشتر - به فعالیت خود بعنوان قسمتی مستقل در سازمان جهانی بهداشت ادامه دهد .

امکانات همکاری برای محققین و موسسات ایرانی :

همانطور که ذکر شد ارزش بیماری که در حال حاضر مورد توجه " برنامه مخصوص " سازمان جهانی بهداشت هستند ، چهار بیماری یعنی مالاریا - شبتوزومیاز - جذام و لیشمانیوز جزء بیماری های بومی مهم کشور ما هستند ، محققین ایرانی که دست اندرکار تحقیقات مربوط یکی از این بیماریها میباشند و نیز محققینی که در رشته های عمومی تربیهداشتی ایل اپیدمیولوژی - جامعه شناسی پزشکی و غیره کار میکنند اولاً " باید از فعالیتها

"برنامه مخصوص" در رشته کار خود کاملاً" با خبر شوند و اطلاعات در این زمینه را میتوانند از وزارت بهداشتی و بهزیستی، انجمن بهداشت ایران و یا دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی دانشگاه تهران و یا بالاخره مستقیماً از رئیس "برنامه مخصوص" برای تحقیق و آموزش در زمینه بیماریهای گرمسیری در مرکز سازمان جهانی بهداشت در ژنو بدست آورند، ثانیاً "این محققین میتوانند و باید برنامه‌های تحقیقاتی که ارزش جهانی داشته باشد تهیه کنند و بگروه کار علمی مربوط توسط رئیس "برنامه مخصوص" پیشنهاد کنند و در صورت تصویب با همکاری "برنامه مخصوص" سازمان جهانی بهداشت آنها را اجرا نمایند.

سازمانهای دست اندرکار تحقیقات بیماریهای ذکر شده باید راساً "یا مشترکاً" با چند سازمان دیگر درخواست کنند که بعنوان مرکز همکاری کننده با برنامه مخصوص برگزیده شوند و با همکاری فنی و مالی "برنامه مخصوص" بنحوی عمل نمایند که بتدریج در زمینه اجرای برنامه‌های کنترل بیماریهای ذکر شده راساً تحقیقات مورد نیاز را انجام دهند، نیروی انسانی لازم را تربیت نمایند، روشهای جدید مبارزه را که "برنامه مخصوص" خواهد یافت در ایران بکار برند و عملیات اجرایی مبارزه را در منطقه فعالیت خود ارزشیابی بنمایند. امید میرود توضیحات مختصر فوق بمرئی هدفها و طرز فعالیت "برنامه مخصوص" کمک کرده باشد، خوانندگان و همکاران محترمی که مایل به همکاری با "برنامه مخصوص" باشند بایستی با درس زیر تقاضاها یا طرحهای تحقیقاتی پیشنهادی خود را بسازمان جهانی بهداشت ارسال دارند.

The Director Special Programme for Research and Training in Tropical Diseases World Health Organization Geneva-Switzerland

REFERENCES

1. WHO Publication, TDR/76
2. WHO Publication, TDR/TD/76
3. WHO Publication TDR/WP/76
4. WHO Booklet, "Tropical Diseases" Geneva 1975